

9. Klima školy a klima třídy.

Školní pedagogika

Doc. PhDr. PaedDr. Kamil JANIŠ, CSc.

Postavení školy v životě žáka

Žáka na základní škole „prožije“ ve škole cca 1 000 hod ročně.
(po celou dobu cca 9 000 hod celkem během školní docházky.

Žák na střední škole „prožije“ ve škole cca cca 4 000 hod.



vlastní život ?

Klima školy

Jedno vymezení:

„Vyjádření sociálních, interpersonálních vztahů a prožitků učitelů, žáků i ostatními zaměstnanci školy. Toto klima je tvořeno vztahy v učitelském sboru i např. hledáním nových možností výchovně-vzdělávací práce, vztahy v kolektivech tříd i vztahy těchto kolektivů k učitelům (obecně i k jednotlivým učitelům).“

Kolář a kol. (2012)

Klima školy

Další vymezení:

Klima školy vymezujeme jako:

„Sociálněpsychologická proměnná, vyjadřující kvalitu interpersonálních vztahů a sociálních procesů, které fungují v dané škole, tak, jak ji vnímají, prožívají a hodnotí učitelé, žáci, příp. zaměstnanci školy. Součástí klimatu školy je např. klima učitelského sboru, klima školní třídy, celkové prostředí školy atd. – kultura školy, vztah rodiče-škola, vztah škola-veřejnost.“

(Průcha, Walterová, Mareš, 2013)

Zapotřebí odlišovat následující pojmy:

- **Prostředí** - zahrnuje na jedné straně sociálně-psychologické aspekty, na straně druhé zahrnuje i další aspekty:
 - sociálně-psychologickou (např. posazení žáků v konkrétní třídě, pohyb učitele po třídě, komunikační zóny učitele apod.),
 - hygienickou (např. intenzita osvětlení, umístění a velikost oken, výměna čerstvého vzduchu, vytápění, zvukové izolace od ostatních učeben apod.),
 - ergonomické (např. velikost lavic žáků, židle, uspořádání pracovního místa učitele, vzdálenost kabinetu od třídy apod.).

atmosféra ve třídě (uvědomit si, že se jedná o časově omezený jev, který má pouze „krátkodobou“ platnost a podléhá velkým výkyvům vlivem rozličných vlivů, např. humorné komentáře a vsuvky pedagoga před písemnou prací apod.)

sociální klima (na rozdíl od atmosféry) má relativně dlouhodobější povahu a je dáno pro konkrétní třídu/skupinu, je ovlivněno nejen vztahy mezi jednotlivými žáky, ale i mezi učiteli navzájem, ale také je ovlivněno jistým způsobem i školním prostředím a prostředím celé školy.

Co je to klima třídy?

- **Prostředí třídy** - nejen žáci a učitelé, ale i věci, výzdoba, psychohygiena (ekologie) třídy.
- Zahrnuje například:
 - architektonické aspekty (řešení učebny, její vybavení, velikost, rozmístění nábytku, možnosti změny tvaru),
 - ergonomické (uspořádání pracovních míst učitele a žáků, vhodnost nábytku pro soustředěnou práci, rozmístění ovládacích prvků v učebně),
 - estetické (barevnost stěn, barevnost tabule, výzdoba prostoru učebny),
 - hygienické (vytápění, větrání, osvětlení),
 - akustické (úroveň hluku a šumu, odraz zvuku, akustika učebny).

Klima školy

Zahrnuje:

„1 hodnoty a normy, které se promítají do vize školy, tradují se v symbolech, rituálech ceremoniích školního života;

2 hodnoty a normy se promítají do koncepce školy, stylu vedení a řízení školy, do projevů chování žáků, učitelů a dalších pracovníků školy;

3 ovlivňují vztahy školy k jejímu okolí, k sociálním partnerům a rodičům.“

(Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 135)

Klima školy

V zjednodušené podobě **klima školy** zahrnuje dlouhodobé vnímání, hodnocení, prožívání a reakci všech zúčastněných aktérů na to, co se ve škole odehrává, a to nejen v aktuální současnosti, ale i v nedávné minulosti. Ve vztahu ke klimatu školy můžeme rozeznat i dva krajní typy, a to:

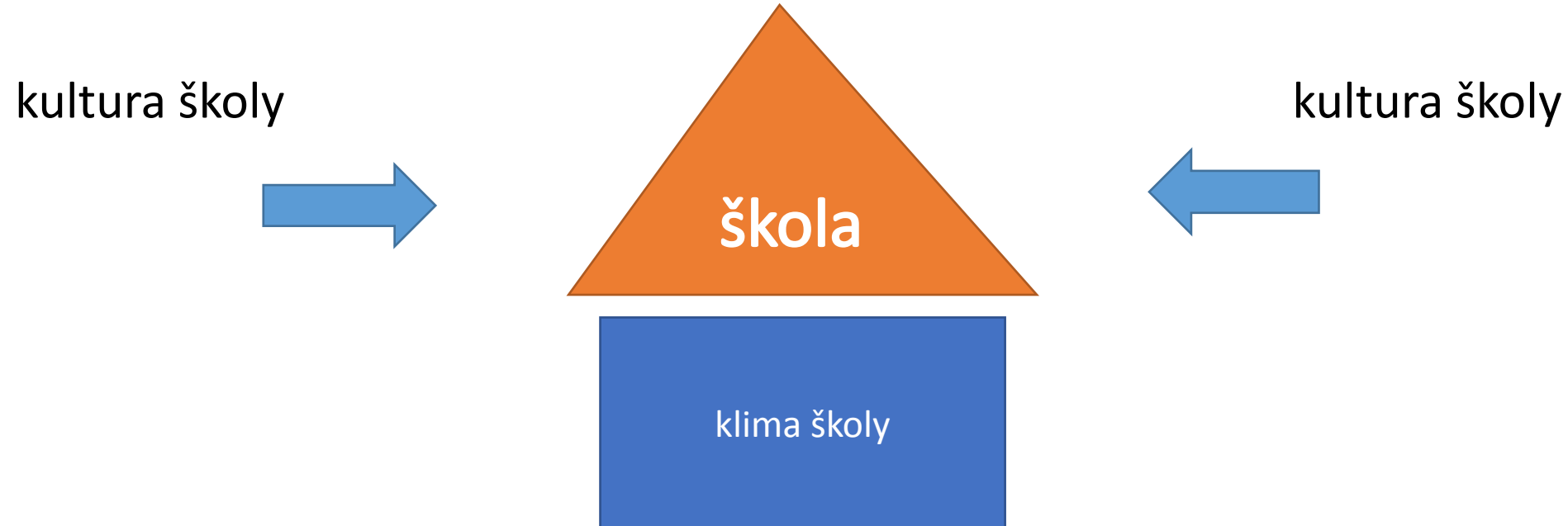
- **otevřené klima školy** (působí pozitivně)

(v prostředí školy převládá vzájemná důvěra, převládá také zaujetí učitelů pro práci a existuje také dobrá spolupráce vedení školy ve vztahu k podřízeným, v mnoha ohledech jdou příkladem);

- **uzavřené klima školy** (působí negativně)

(v prostředí školy převládá nedůvěra, malá angažovanost až lhostejnost. Vedení školy se chová neosobně, nejeví pochopení pro potřeby podřízených a vedení školy nese s sebou znaky byrokracie, formalismu bez snahy oceňovat dobrou práci podřízených).

kultura školy x klima školy



kultura školy

- „1. hodnoty a normy, které se promítají do vize školy, tradují se v symbolech, rituálech ceremoniích školního života;*
- 2. hodnoty a normy se promítají do koncepce školy, stylu vedení a řízení školy, do projevů chování žáků, učitelů a dalších pracovníků školy;*
- 3. ovlivňují vztahy školy k jejímu okolí, k sociálním partnerům a rodičům.“*

Příklad:

- symbols (logo školy - např. na tričkách, propagačních předmětech, školní uniformy apod.),
- rituály (např. ceremoniály, např. ukončení školního roku, vyřazování maturantů, přijímání nováčků apod.),
 - prezentace slavných žáků (absolventů) např. sportovci, umělci, hrdinové školy apod.,
 - spolupráce se zahraničím, výměnné stáže
 - nabídky volnočasových aktivit (např. pěvecký, hudební, dramatický soubor apod.),
 - upravené prostředí školy (vnější i vnitřní). Konkrétně se jedná např. výzdoba, nástěnky, vitríny apod.)

klima třídy (sociální klima třídy)

Označuje *„dlouhodobou atmosféru typickou pro danou třídu; tvůrcem klimatu jsou žáci: žáci celé třídy, skupinky žáků v dané třídě, jednotliví žáci, soubor učitelů vyučujících v dané třídě; ovlivněno i sociálním klimatem školy.“*

(Kolář a kol., 2012)

Souhrn všech subjektivních hodnocení a sebehodnocení vnímání, prožitků, emocí a vzájemného působení všech účastníků.

klima třídy

Prostředí třídy - nejen žáci a učitelé, ale i věci, výzdoba, psychohygiena (ekologie) třídy.

Zahrnuje například:

architektonické aspekty (řešení učebny, její vybavení, velikost, rozmístění nábytku, možnosti změny tvaru),

ergonomické (uspořádání pracovních míst učitele a žáků, vhodnost nábytku pro soustředěnou práci, rozmístění ovládacích prvků v učebně),

estetické (barevnost stěn, barevnost tabule, výzdoba prostoru učebny),

hygienické (vytápění, větrání, osvětlení),

akustické (úroveň hluku a šumu, odraz zvuku, akustika učebny)

Klima třídy

atmosféra třídy

Jev krátkodobý, situační - během dne několik různých atmosfér.

například:

atmosféru ve třídě před písemnou prací, po velké přestávce, při odpoledním vyučování, po rvačce mezi žáky, atmosféru po sdělení, že odpadá nenáviděný vyučovací předmět, při zkoušení, atd.

Atmosféra – krátké trvání, vysoká proměnlivost.

Cinitelé ovlivňující klima třídy

- především učitele
- především žáci
- učitele i žáci společně

Klima třídy zahrnuje:

- **spokojenost ve třídě**
- **konflikty mezi žáky**
- **soutěživost ve třídě**
- **obtížnost učení**
- **soudržnost třídy**
- **pořádek při výuce**

Klima třídy (sociální klima třídy)

Dlouhodobá atmosféra.

Tvůrci klimatu jsou především žáci (skupiny, celá třída, jednotlivec).

Klima vytvářejí i učitelé (zejména třídní učitel).

Faktory ovlivňující klima:

- události
- formy výuky
- rozvinutí komunikace mezi jednotlivými členy
- různé přešlapy a kázeňské prohřešky
- možnost podílet se žáka na výuce

Komunikační a vyučovací postupy učitele

Můžeme rozlišit dva základní typy komunikačního klimatu třídy:

- Komunikační klima suportivní (vstřícné, podpůrné) – jeho účastníci se navzájem respektují, podporují, sdělují si otevřeně své pocity, potřeby, názory, přání, žáci jsou spokojenější a aktivnější, mají menší % absencí ... dle žáků je jich 1/3.
- Komunikační klima defenzivní (obránné) – účastníci takového klimatu spolu soupeří, nenaslouchají si navzájem, své pocity i názory se bojí vyslovit nahlas, skrývají je, vůči učiteli pak volí žáci “cestu pasivního odporu”, často učitele podvádí, manipulují, útočí na jeho slabiny... dle žáků těchto učitelů je více 2/3.

Faktory (proměnné) ovlivňující klima třídy

- vyučovací metody a edukační aktivity, např. využívání skupinové formy práce, kooperativní formy výuky, aktivizační metody apod.,
- komunikace ve třídě, a to mezi jednotlivými žáky navzájem, komunikace žáků s vyučujícím apod.,
- hodnocení ve třídě (co nejvíce objektivní),
- kázeňské vedení třídy (co nejobektivnější posuzování případů) apod.,
- vztahy mezi jednotlivými žáky navzájem ve třídě, ale také vztahy žáků k učiteli,
- participace žáků na vlastní výuce,
- prostředí třídy (výzdoba, volné prostory, uspořádání pracovních míst – lavic, atd.

Použitá a doporučená literatura:

ČAPEK, R. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-2742-4.

KOLÁŘ, Z. a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80.247-3710-2.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 7. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-2620-403-9.